

O'ZBEK VA INGLIZ XALQ MAQOLLARINI TARBIYAVIY AHAMIYATI

Ch. Asadova ¹, A. Turakulova ², S. Abduxalilova ³

Annotatsiya:

Ushbu maqolada o'zbek va ingliz tilidagi maqollarining tarbiyaviy ahamiyati haqida fikr mulohaza va millatlararo tarbiyaning o'xshashlik va farqli jihatlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: o'zbek tili, ingliz tili, maqol, tarbiya, janr, ma'no, tarjima, folklorshunoslik

doi: <https://doi.org/10.2024/wxwh9063>

Kirish

Maqol — xalq og'zaki ijodi janri; qisqa va lo'nda, obrazli, grammatik va mantiqiy tugal ma'noli hikmatli ibora, chuqur mazmunli janr. Muayyan ritmik shaklga ega. Maqollarda avlod-ajdodlarning hayotiy tajribalari, jamiyatga munosabati, tarixi, ruhiy holati, etik va estetik tuy-g'ulari, ijobiy fazilatlari mujassamlashgan. Asrlar mobaynida xalq orasida sayqallanib, ixcham va sodda poetik shaklga kelgan. Har bir tilimiz ko'rkini, nutqimiz nafosatini, aql-farosat va tafak-kurimiz mantiqini hayratomuz bir qudrat bilan namoyish etgan va eta oladigan bunday badiiyat qatralari xalqimizning ko'p asrlik hayotiy tajribalari va maishiy turmush tarzining bamisoli bir oynasidir. Bu badiiy oynada uning hayotga, tabiatga, inson, oila va jamiyatga munosabati, ijtimoiysiyosiy, ma'naviy-ma'rifiy, axloqiy-estetik va falsafiyi qarashlari, qisqasi, o'zi va o'zligi to'la namoyon bo'lgandir. Shuning uchun ham maqollar g'oyatda keng tarqalgan bo'lib, asrlar davomida jonli so'zlashuv va o'zaro nutqiy munosabatlarda, badiiy, tarixiy va ilmiy asarlarda, siyosiy va publitsistik adabiyotda doimiy ravishda qo'llanilib kelgan va qo'llanmoqda.

Metodologiya

Yillararo, davrlararo ularning yangilari yaratilib turgan, eskilarining — jonli muomalada, tilda mavjudlarining ma'no doirasi kengayib yoki torayib borgan. Hatto ularning muayyan qismi unutilib ketgan. Maqollar ko'p asrlik hayotiy tajribalar, doimiy kundalik kuzatishlar xulosasini tugal fikr tarzida qat'iy qutbiylikda ifodalar ekan, ularda har bir so'zning ma'no xilma-xilligi, iboralarning turg'unligi, shakliy barqarorlik ustunlik qiladi. Ammo qo'llanish o'rniga qarab ularning ma'no doirasi doimiy ravishda kengayib boradi. Shuning uchun ham maqoldagi har bir so'zga alohida e'tibor berish kerak. Ularda shunday so'zlar borki, bu so'zlar tarixan butunlay boshqa ma'nolarni anglatgan. Bundan tashqari har bir millatning o'z diniy e'tiqodi, yashash uslubi, madaniyati, dunyoqarashi borki, ular folklorshunoslikda o'rganiladigan maqollarda qisman o'z aksini topadi. Millatni madaniyatini, xalqning o'zligini

¹ Asadova Ch.S., SamDCHTI o'qituvchisi

² Turakulova A., SamDCHTI talabasi

³ Abduxalilova S., SamDCHTI talabasi

milliy qadriyatlarini ko'rsatuvchi, ifodalovchi omillardan biri bu shu xalqqagina xos bo'lgan xalq og'zaki ijodidir. Xalq og'zaki ijodining takrorlanmas janrlari va o'ziga xos durdonalari bo'lib shulardan xalq og'zaki ijodining eng muhim janrlaridan biri bo'lmish maqollar tilshunoslik va folklorshunoslikda o'rganilayotgan eng muhim mavzulardan biridir. Folklorning eng muhim janrlaridan biri bo'lgan maqollarni, umuman, xalq ijodiyotini o'rganish, tadqiq qilish, bugungi kunda juda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Folklorshunos olimlar asrlar davomida maqollar yuzasidan o'z mamlakatlarining olis qishloqlariga ekspeditsiyalar uyushtirib kelishmoqda va xalq tilidan yildan yilga turli mavzularga doir bo'lgan takrorlanmas maqollarni jamlab kelishmoqda. O'zbek folklorshunosligida maqolga adabiy nuqtai nazardan qiziqish, asar badiiyligini oshirish va badiiy til ravonligini ta'minlash uchun undan foydalanish hamma zamon so'z san'atkorlarining diqqat markazida bo'lgan. Maqolga adabiy nuqtayi nazardan qiziqish, asar badiiyligini oshirish va badiiy til ravonligini ta'minlash uchun undan foydalanish hamma zamon so'z san'atkorlarining diqqat markazida bo'lgan. Yusuf Xos Hojib, Ahmad Yassaviy, Rabg'uziy, Lutfiy, Alisher Navoiy, Bobur, Abulg'oz Bahodirxon, Munis, Ogahiy, Nodira, Muqimiy, Furqat, Avaz, Hamza, Sadridin Ayniy, Fitrat, Cho'lpon, Abdulla Qodiriy, Oybek, G'afur G'ulom va boshqa o'nlab ijodkorlarning asarlari sinchiklab o'rganilsa, ularning tarkibida qanchadan qancha maqollar ba'zan aynan, ba'zan o'zgargan holda mavjudligiga ishonch hosil qilamiz. Ingliz xalq maqollari ham xuddi o'zbek xalq maqollari singari g'oyat mukammal va xalq og'zaki ijodining eng sara namunalaridan biri hisoblanadi. Ishimizning asosiy maqsadidan kelib chiqqan holda ingliz xalq maqollarini ingliz tilshunosligida o'rganilish tarixi juda muhim. Bu sohada ish olib borgan olimlar, va ularning qilgan ishlarini o'rganish mavzuyimizni yanada mustahkamlab beradi.

Muhokama

Qaysi til, qaysi millatning maqollarini jamlasak ham ulararo o'zaro o'xshashliklar va sezilarli farqlarni ko'rishimiz mumkin. O'xshashlik tomonlari shundan iboratki, tarbiya masalasi qaysi din, qaysi millat bo'lishidan qat'iy nazar bir biriga juda o'xshash. Tarbiya har bir oilada deyarlik birdek. Ammo dinlar o'zgachaligi, millatning erki o'zgachaligi o'zaro farqlarni keltirib chiqaradi.

Quyida bir qator ingliz va o'zbek maqollarini tahlil qilamiz:

Better late than never. Ma'nosi: biror narsani o'z vaqtida qilish yaxshiroqdir. Ammo o'z vaqtida olmasangiz, baribir, kech bo'lsa ham qiling.

Bu ingliz maqolini o'zbek maqoliga solishtirganimizda "Hechdan ko'ra kech" degan manonisini beradi

There's no place like home. Ma'nosi: uydan yaxshiroq joy yo'q

Bu maqol o'zbek xalq og'zaki ijodidagi "O'z uying o'lan to'shaging" maqoliga mos keladi

All that glitters is not gold. Ma'nosi: buning o'zbek tiliga to'g'ridan to'g'ri tarjima qilinganda "Yaltiragan hamma narsa ham oltin emas" degan manoni anglatadi

The bad news has wing. Ma'nosi: yomon xabar tez tarqaladi.

There is no smoke without fire. Manosi: "shamol bo'lmasa daraxt shohi silkimas".

Bu ingliz maqoli o'zbek maqolida ham mavjud va juda ko'p qo'llaniladi.

A light purse is a heavy curse. Manosi: "pulsiz boshim - tuzsiz oshim"

An eye for an eye and a tooth for a tooth. Manosi: "qasdma qasd" Ammo biz buni o'zbek tiliga tarjima qilganimizda ko'zga ko'z tishga tish degan tarjima kelib chiqadi.

While there is life, there is hope. Manosi: “hayot bor ekan umid bor” bu ingliz maqollini o'zbek maqoli bilan solishtirganda “chiqmagan jondan umid”degan manoni anglatadi

Xulosa

Yuqorida biz ingliz xalq og'zaki ijodidagi bir qancha maqollarini o'zbek xalq og'zaki ijodidagi maqollar bilan o'xshashliklarini ko'rib chiqdik. Har bir xalqning folklorshunosligi hisoblanmish maqol janriga nazar tashlar ekanmiz biz bu janrning naqadar beqiyos ekaniga guvoh bo'lamiz. Xulosa qilib aytganda, qaysi til, madaniyat bo'lishidan qat'i nazar bir biriga o'xshash va ibrat olishga arzigulik maqollar barcha xalqlarda mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. “O'zbek xalq maqollari” T.Mirzayev, A. Musaqulov. Toshkent (2005) 2.
- [2]. J.Raymond “Naprijonnost v poslovitsah” Zapadnyy folklor. 1956
- [3]. Баёнханова, И. Ф. (2021). Ingliz tilida somatik frazeologizmlarning ifoda ma'nosiga ko'ra turlari. *Международный журнал искусство слова*, 4(2).
- [4]. Makhmatkulov, K., Gaziyeva, S., & Ashirova, M. (2020). Language interference in uzbek and english. *International Journal for Innovative Engineering and Management Research A Peer Reviewed Open Access International Journal*, 09(09), 198-201.
- [5]. Shohimardonova, M. O. (2020). the role of polysemantic verbs in the English and Uzbek languages. *Amaliy lingvistika va adabiyotshunoslik muammolari*, 1(2), 208- 211.
- [6]. Эшимова, III. 2020. Особенности метафоры тропинимического происхождения. *Иностранная филология: язык, литература, образование*. 2 (75) (anp. 2020), 81–86.
- [7]. Abdullayev F. O'zbek tili leksikasining ba'zi bir masalalariga doir til va adabiyot institute asarlari. - Tosh: Fan, 1949. 45 b
- [8]. Abduaziz A, Sodiqov A, Bashakov N. Umumiy tilshunoslik N, 1979. 100
- [9]. Tursunov U. Muxtorov J. Hozirgi o'zbek adabiy tili. - T. 1975 120 b
- [10]. Rahmatullayev Sh. Hozirgi o'zbek adabiy tili. - T. 1978. 22 b
- [11]. Rustamova, S.A., & Juraeva, S. D. qizi. (2023). Technology's impact on the education process. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 130–134. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/4821>
- [12]. Aripovna, R. S. (2023). Crucial Specific Features of Self-Assessment and Self-Regulation in English Language Teaching Classes. *Pindus Journal of Culture, Literature, and ELT*, 3(11), 1–4. Retrieved from <https://literature.academicjournal.io/index.php/literature/article/view/835>
- [13]. Rashidova, Z., & Asadova, C. (2024). Interactive methods in developing young learners' speaking skills. *Theoretical Aspects in the Formation of Pedagogical Sciences*, 3(1), 117–121. извлечено от <http://www.econferences.ru/index.php/tafps/article/view/11561>
- [14]. Асадова, Ч. (2022). Xorijiy tillarni o'rganishda yosh davriga xos xususiyatlar. *Анализ актуальных проблем, инноваций, традиций, решений и художественной литературы в преподавании иностранных языков*, 1(01), 225–226. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/analysis-problem/article/view/12933>

- [15]. *A quick and easy method of teaching english for primary school CS Asadova, NV qizi Timirxanova - International conference on learning and ...*, 2022
- [16]. *Asadova Chekhrangiz. (2023). Preservation of Originality in the Translation of Emotional Sentences in the Speech of the Hero of the Work of Art . Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture, 4(11), 93-98. Retrieved from <https://cajlp.centralasianstudies.org/index.php/CAJLPC/article/view/1054>*